

Ба Шурои диссертатсионии 6D.KOA-063-и назди Донишгоҳи байналмилалии сайёҳӣ ва соҳибкории Тоҷикистон (734065, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, хиёбони Борбад, 48/5)

ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Азизӣ Муътабар Гулмаҳмад дар мавзӯи «Ташаккул ва рушди инфрасохтори фаъолияти соҳибкорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон», барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзоди илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси ихтисоси 5.2. – Иқтисодиёт (5.2.13. – Иқтисодиёти соҳибкорӣ)

Рисолаи диссертатсионии мазкур ба яке аз масъалаҳои муҳими рушди иқтисоди миллӣ – ташаккул ва рушди инфрасохтори фаъолияти соҳибкорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бахшида шудааст. Мубрамияти мавзӯи таҳқиқот бо он тавсиф дода мешавад, ки дар шароити рушди иқтисоди бозорӣ ва пайдо шудани унсурҳои инноватсионӣ рақамӣ дар фаъолияти низомҳои идоракунӣ, афзоиши нақши бахши хусусӣ, таҳкими рақобат ва зарурати рушди мутавозини минтақаҳо – самаранокии фаъолияти соҳибкорӣ аз сатҳ ва сифати инфрасохтори он вобастагии зиёд пайдо намудааст.

Инфрасохтори фаъолияти соҳибкорӣ ҳамчун заминаи муҳими ташаккул ва рушди субъектҳои соҳибкорӣ имконият фароҳам меорад, ки онҳо ба захираҳои молиявӣ, бозор, иттилоот, технология, нақлиёт, энергетика, кадр ва хизматрасониҳои касбӣ дастрасӣ пайдо намоянд. Аз ин рӯ, таҳқиқи масъалаҳои ташаккул, арзёбӣ ва тақмили инфрасохтори фаъолияти соҳибкорӣ барои Ҷумҳурии Тоҷикистон дорои аҳамияти назариявӣ ва амалӣ мебошад.

Дар автореферат муаллиф кӯшиш намудааст, ки мафҳуми инфрасохтори фаъолияти соҳибкориро аз доираи тасаввуроти маҳдуд ҳамчун маҷмуи объектҳои моддӣю техникӣ берун оварда, онро ҳамчун низомии динамикӣ ва ба ҳам алоқаманди объектҳо, ниҳодҳо, хизматрасониҳо, қоидаҳо ва захираҳо баррасӣ намояд. Аз рӯи маводи пешниҳодшуда, чунин муносибат имконият медиҳад, ки нақши инфрасохтор дар қоғис додани вақт, хароҷот, хавф ва номуайянии фаъолияти соҳибкорӣ ҳамаҷониба арзёбӣ карда шавад.

Ҷанбаи мусбати таҳқиқотро ғуруҳбандии сохтори инфрасохтори фаъолияти соҳибкорӣ ба ҳафт зернизомӣ ба ҳам вобаста ташкил медиҳад. Ба онҳо зернизомҳои институтсионалию ҳуқуқӣ, истеҳсолию логистикӣ, молиявӣю сармоягузорӣ, бозорию тиҷоратӣ ва касбӣ, иттилоотӣю рақамӣ, инноватсионӣю технологӣ ва кадрӣю иҷтимоӣ дохил карда шудаанд. Чунин тасниф имконият медиҳад, ки

унсурҳои инфрасохтор на ҳамчун ҷузъҳои ҷудогона, балки ҳамчун қисмҳои як низоми ягона ва бо ҳам алоқаманд таҳлил карда шаванд.

Қисмати таҳлилии диссертатсия низ аҳамияти муҳим дорад. Муаллиф вазъи фаъолияти соҳибкорӣ ва таъминоти инфрасохтории онро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳлил намуда, динамикаи шумораи субъектҳои соҳибкорӣ ва сохтори онҳоро баррасӣ кардааст. Тибқи маълумоти дар автореферат овардашуда, шумораи умумии субъектҳои соҳибкорӣ аз 335 306 воҳид дар соли 2020 то 358 608 воҳид дар соли 2024 афзоиш ёфтааст. Ҳамзамон, дар сохтори субъектҳои соҳибкорӣ ҳиссаи соҳибкорони инфиродӣ дар соли 2024 ба 90,4 фоиз ва шахсони ҳуқуқӣ ба 9,6 фоиз расидааст.

Муаллиф таъкид менамояд, ки албатта афзоиши шумораи субъектҳои бақайдгирифташуда худ аз худ нишондиҳандаи кофӣ рушди соҳибкорӣ буда наметавонад. Барои рушди устувор зарурати дастрасӣ ба маблағгузори дарахтдорӣ, инфрасохтори нақлиётӣ ва энергетикӣ, хизматрасониҳои касбӣ, технология, иттилоот ва кадрҳо вуҷуд дорад. Аз ин лиҳоз, равона намудани сиёсати рушди соҳибкорӣ ба баланд бардоштани устуворӣ ва маҳсулнокии фаъолияти субъектҳо, инчунин коҳиш додани нобаробарии инфрасохтории байни минтақаҳо аз пешниҳодҳои муҳими таҳқиқот ба ҳисоб меравад.

Яке аз ҷанбаҳои ҷолиби таҳқиқот истифодаи таҳлилии коррелятсионӣ мебошад. Дар автореферат робитаи байни шумораи субъектҳои соҳибкорӣ ва ҳаҷми пардохтҳои ғайринақдӣ, сармоягузорӣ, гардиши савдо, боркашонӣ, шумораи истифодабарандагони интернет ва дарозии роҳҳо муайян карда шудааст. Қобили зикр аст, ки муаллиф маҳдудияти чунин таҳлилро ба назар гирифта, дуруст қайд менамояд, ки коэффитсиентҳои коррелятсия робитаи мустақими сабабию натиҷавиро исбот намеkunанд.

Навгони назаррас ва аҳамияти амалии таҳқиқот дар таҳияи механизми институтсионалиро таъкили идоракунии рушди инфрасохтори фаъолияти соҳибкорӣ ифода меёбад. Механизми пешниҳодшуда чор сатҳро дар бар мегирад: сатҳи стратегӣ, сатҳи ҳамоҳангсозии функционалӣ, сатҳи ҳудудӣ ва сатҳи операторӣ. Тақсимои мазкур имконият медиҳад, ки ҳадафҳои умумӣ, сиёсати соҳавӣ, талаботи ҳудудӣ ва хизматрасонии мустақим ба соҳибкорон дар доираи як низоми ягона ба ҳам пайваस्त карда шаванд.

Қисмати марбут ба шарикӣ давлат ва бахши хусусӣ низ яке аз самтҳои муҳими таҳқиқот мебошад. Муаллиф модели портфели мутаваззини ШДБХ-ро пешниҳод намуда, марҳилаҳои таҳлили талабот, муайян намудани маҳдудияти асосӣ, интихоби шакли мувофиқи хизматрасонӣ, омодагии лоиҳа, маблағгузорӣ ва тақсимои хавф, инчунин назорат ва бозтанзими портфелро дар бар мегирад. Ҷиҳати мусбати ин пешниҳод дар он ифода меёбад, ки лоиҳаҳо на танҳо

аз рӯйи даромаднокии молиявӣ, балки аз рӯйи саҳмашон дар бартараф намудани маҳдудиятҳои инфрасохторӣ низ арзёбӣ мешаванд.

Дар автореферат барои минтақаҳои гуногуни кишвар низ самтҳои инфрасохтории мувофиқ пешниҳод шудаанд. Барои шаҳри Душанбе рушди хизматрасониҳои касбӣ, рақамӣ ва молиявӣ; барои вилояти Суғд марказҳои логистикӣ, сертификатсия ва парки муҳандисӣ; барои вилояти Хатлон нигоҳдорӣ, коркард ва маблағгузори мавсимии агросаноатӣ; барои ВМКБ неруи хурд, алоқаи боэътимод ва хизматрасониҳои сайёру фосилавӣ ҳамчун самтҳои афзалиятнок пешниҳод гардидаанд. Ин нишон медиҳад, ки муаллиф масоили инфрасохтори соҳибкориро аз нуқтаи назари ҳудудӣ низ баррасӣ намудааст.

Дар маҷмӯъ, шиносӣ бо мазмун ва муҳтавои автореферати диссертатсияи тақризшаванда нишон медиҳад, ки муаллифи он дониши васеи назариявӣ ва амалӣ дошта, объект ва предмети таҳқиқот, ҷиҳатҳои илмӣ-амалии мавзӯро муфассал ифода сохтааст. Дониши мукаммали назариявӣ ва таҳлили маводҳои амалӣ ба унвонҷӯ имкон додаанд, ки дар автореферат ба таври мухтасар аз нуқтаи назари илмӣ асоснок ҳулосабарорӣ намуда, тақлифу пешниҳодҳои заруриро ба таври эътимоднок тавсия намояд. Натиҷаҳои асосии таҳқиқоти илмӣ дар маҷалаҳои тақризшавандаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷоп шуда, дар конференсияҳои илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ ва байналхалқӣ ироа гардидаанд.

Дар баробари бартариятҳои зиёди афтореферати диссертатсия баъзе тавсияҳоеро пешниҳод намудан мумкин аст, ки ҷиҳати беҳбудии таҳқиқот метавонанд мусоидат намоянд:

1. Дар таҳқиқот низоми васеи нишондиҳандаҳо барои арзёбии самаранокии инфрасохтори фаъолияти соҳибкорӣ пешниҳод шудааст. Аз ҷумла, коэффитсиенти ҳамоҳангсозӣ, коэффитсиенти дастрасӣ ва индекси маҷмӯӣ мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд. Ба назари мо, барои боз ҳам баланд бардоштани аҳамияти амалии ин методика дар таҳқиқоти минбаъда нишон додани намунаи пурраи ҳисобкунии индекси маҷмӯӣ дар мисоли як минтақа ё гурӯҳи мушаххаси соҳибкорон ва муқоисаи натиҷаҳои он бо дигар минтақаҳо мувофиқи мақсад мебуд.

2. Муаллиф самтҳои афзалиятноки рушди инфрасохторро вобаста ба хусусиятҳои минтақаҳои кишвар пешниҳод намудааст. Барои тақмили минбаъдаи ин пешниҳодҳо тавсия мешавад, ки дар марҳилаи татбиқи амалии онҳо механизмҳои пайдарпайи иҷро, муҳлатҳои марҳилавӣ, манбаъҳои эҳтимолии маблағгузорӣ ва нишондиҳандаҳои мақсадноки натиҷа барои ҳар як минтақа мушаххастар муайян карда шаванд.

Эродҳои мазкур хусусияти тавсиявӣ дошта, аҳамияти илмию назариявӣ ва амалии таҳқиқотро паст намегардонанд.

Умуман, автореферати рисолаи диссертатсионӣ дар мавзӯи «Ташаккул ва рушди инфрасохтори фаъолияти соҳибкорӣ дар

Ҷумҳурии Тоҷикистон» масъалаи муҳими илмӣ ва амалиро фарогир буда, натиҷаҳои бадастомада, пешниҳодҳои методӣ, механизми институтсионалию ташкилии пешниҳодшуда, модели шарикӣ давлат ва бахши хусусӣ, инчунин самтҳои тақмили инфрасохтори рақамӣ аҳамияти муайяни назариявӣ ва амалиро доро мебошанд.

Муҳтавои автореферат аз анҷом ёфтани таҳқиқоти мустақилонаи муаллиф ва ба даст овардани натиҷаҳои илмӣ муайян шаҳодат медиҳад. Хулосаҳо ва тавсияҳои пешниҳодшуда ба мазмуни таҳқиқот мувофиқат дошта, барои истифода дар тақмили сиёсати рушди инфрасохтори фаъолияти соҳибкорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аҳамияти амалӣ дошта метавонанд.

Бо дарназардошти мубрамияти мавзӯ, сатҳи таҳлили илмӣ, натиҷаҳои бадастомада, навгониҳои пешниҳодшуда ва аҳамияти назариявӣ амалии таҳқиқот, чунин мешуморам, ки автореферати рисолаи диссертатсионӣ дар мавзӯи «Ташаккул ва рушди инфрасохтори фаъолияти соҳибкорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» ба талаботи муқарраргардида ҷавобгӯ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 5.2. – Иқтисодиёт (5.2.13. – Иқтисодиёти соҳибкорӣ) мебошад.

Тақриздиханда:

номзади илмҳои иқтисодӣ, дотсент,
мудир кафедраи менеҷменти истеҳсоли
ДТТ ба номи академик М.С. Осимӣ

Сафаров Қ. А.

«Имзои Қ. А. Сафаровро тасдиқ менамоям»

Сардори шӯбаи кадрҳо ва корҳои махсуси
ДТТ ба номи академик М.С. Осимӣ

Кодирзода Н. Ҳ.

Суроға: Донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи академик М.С. Осимӣ.
734042, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, х. академикҳо Раҷабовҳо 10.
Телефон: +992 (372) 21-35-11. E-mail: info@ttu.tj.
«___» _____ 2026 с.